

Kohnstamm legde het 'diepe spel' in Europa bloot

Tweede deel van de Europese dagboeken gepubliceerd

Boeken - 1 december 2011

Ze gaan, om het zacht uit te drukken, tegen de huidige tijdgeest in, de Europese dagboeken van Max Kohnstamm. Er spreekt een bezieling uit voor de Europese zaak die je weinig meer hoort. Daarin schuilt ook hun nut - juist nu - want ze geven een unieke inkijk in het hoe en waarom van de Europese samenwerking.

Kohnstamms dagboeken vormen een bron van moeilijk te overschatten belang. Dat schrijft historicus Mathieu Segers als bezorger van de dagboeken in de eerste zin van zijn voorwoord. De zestig jaar omvattende geschiedenis van de Europese eenwording is nauwelijks in één verhaal te omvatten, laat staan te bevatten. Daarvoor is 'Europa' te verweven met zoveel aspecten van ons leven.

Het gevolg is dat de bronnen waarop de historici zich baseren uit immense hoeveelheden bestaan en overal verspreid liggen. Bovendien wordt het verhaal van Europa vrijwel altijd op nationaal niveau verteld. Zodat, aldus Segers in zijn speech tijdens de presentatie van dit tweede deel van de dagboeken afgelopen november in Den Haag, "Duitsers de Duitse geschiedenis van de Europese integratie schrijven, Belgen de Belgische, Italianen de Italiaanse, Fransen de Franse, enzovoort".

Zonder vaderland

Uit Kohnstamms dagboeken spreekt nu juist de Europese blik. Werkzaam voor het Actiecomité voor de Verenigde Staten van Europa dat in de jaren vijftig en zestig actief lobbyde voor vergaande Europese samenwerking, was Kohnstamm als een "ambtenaar zonder vaderland." De omschrijving komt van een van Kohnstamms Nederlandse collega's in Europa Edmund Wellenstein, die tijdens de boekpresentatie herinneringen ophaalde aan zijn dierbare vriend.

Die Europese kijk voorkomt dat Kohnstamm de Nederlandse invloed op de Europese samenwerking overdrijft, legt Segers uit. In plaats van de "nationale mythes" en de grootse gebaren die volgens hem vaak de boventoon voeren in de geschiedschrijving van Europa, heeft Kohnstamm opgetekend welke krachten er écht achter de samenwerking zaten: "vriendschappen, toeval, emotie, eer,

spookbeelden, wantrouwen en bluf". Een ontzuenderend rijtje misschien, maar wel nieuwsgierigmakend.

Integraal

De integraal getranscribeerde dagboeken van de in 2010 overleden Kohnstamm laten zien hoe krachten als deze inwerkten op de onderhandelingen die plaatsvonden tussen 1957 en 1963. Op het spel stonden drie grote vernieuwingen: de Europese Politieke Unie, de toetreding van Groot-Brittannië en het Europese landbouwbeleid.

Tot grote frustratie van Kohnstamm slaagden alleen die laatste onderhandelingen. Zoon Max Jr. weet dat tijdens de presentatie invoelbaar te maken door te schetsen hoe het 'Non' waarmee de Franse president De Gaulle in 1963 de Britse toetreding veto'de via de tv door huize Kohnstamm schalde. Levendig is hem bijgebleven hoe hij als negenjarig jongetje merkte dat het de stemming in huize Kohnstamm enorm drukte, maar begrijpen waarom kon hij toen niet.

Gevaarlijke gek

Zelfs voor Max Jr. vormen zijn vaders dagboekantekeningen een openbaring. "Dat De Gaulle überhaupt verstandige dingen heeft gezegd was voor mij volkomen nieuw", bekende hij in zijn speech. "Bij ons thuis werd hij vroeger afgeschilderd als een gevaarlijke gek." De Franse president is de geschiedenis ingegaan als een grote Euroscepticus. En volgens Kohnstamm senior bestonden er nu eenmaal maar twee soorten mensen: "Of je bent voor Europa, of je bent voor een nieuwe Europese oorlog."

Kom daar nog maar eens om. Maar zoals ook al uit het in 2008 gepubliceerde eerste deel van de dagboeken bleek, tekende dit idealisme de naoorlogse initiatiefnemers in Europa. De nog levendige herinnering aan de Tweede Wereldoorlog, waarvan een herhaling koste wat kost moest worden voorkomen, gold voor mensen als Kohnstamm als een essentiële drijfveer voor Europese samenwerking. Uit de schets van zijn zoon doemt het beeld op van een man die gezien zijn ervaringen niet anders kón denken. Alles werd gerelateerd aan de oorlog. Max Jr.: "We werden er wel eens gek van. De relativering ontbrak volledig."

Achter de schermen

De naar eigen zeggen interessantste openbaring uit dit deel van Kohnstamms dagboeken noemt Segers dat het bestaande beeld van De Gaulle niet klopt. Achter de schermen was hij veel pro-Europeser dan bekend en voerde hij vruchtbare onderhandelingen met zijn landgenoot Jean Monnet, oprichter en

voorzitter van het idealistische Actiecomité waarvoor Kohnstamm werkte. Zelf hebben ze altijd gezwegen over deze geheime contacten. Kohnstamms dagboeken geven hier dus een unieke ingang in de wijze waarop het “diepe spel” van Europa werd, en nog steeds wordt, gespeeld.

[Lees hier de toespraak van Mathieu Segers \(pdf\).](#)

Mathieu Segers ed., *Diep Spel. De Europese dagboeken van Max Kohnstamm, september 1957 - februari 1963* (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2011), 336 blz., ISBN 9789461055484, € 19,90

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/2498/kohnstamm-legde-het-diepe-spel-in-europa-bloot>